

UOT 81’28:81’286

NURAY ƏLİYEVƏ
 AMEA Naxçıvan Bölməsi
 naliyeva22@mail.ru

SƏDƏRƏK ŞİVƏLƏRİNİN FONETİKASI

Məqalədə Azərbaycan dili dialekt və şivələrinin cənub qrupuna daxil olan Sədərək rayon şivələrinin fonetikasi tədqiqata cəlb olunmuşdur. Burada bəzi fonetik hadisələr – dissimilyasiya, metateza və samitlərin qoşalaşması hadisələri araşdırılır. Göstərilir ki, Sədərək şivələri aid olduğu Naxçıvan dialekt və şivələri, o cümlədən dilimizin digər dialekt və şivələri ilə bənzər və fərqli xüsusiyyətlərə malikdir. Burada fərq özünü daha çox fonetikada büruzə verir. Digər fonetik hadisələrə nisbətən dissimilyasiya bir qədər az müşahidə olunsa da, həm irəli, həm də geri dissimilyasiya müxtəlif məqamlarda daha çox sözün ortasında və sonunda baş verir. Metateza hadisəsi də Sədərək şivələrində geniş yayılmış fonetik hadisələrdəndir. Metataezanın həm yanaşı, həm də yanaşı olmayan növlərinə rast gəlirik. Sədərək şivələrində geniş müşahidə etdiyimiz fonetik hadisələrdən biri də söz köklərində samitlərin qoşalaşması hadisəsidir. Bu hadisə eyni zamanda sözə müəyyən məna çalarlığı da verir. Şivələrdə baş verən fonetik hadisələr dilimizin qədim mənzərəsini göz önündə canlandırır və dil tariximizin öyrənilməsi işində də mühüm mənbədir.

Açar sözlər: *dialekt və şivə, Sədərək, fonetika, dissimilyasiya, metateza, samitlərin qoşalaşması*

Sədərək şivələri Azərbaycan dilinin cənub qrupu dialekt və şivələrinin tərkibinə daxildir. Cənub qrupu özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə digər dialekt və şivələrimizdən fərqlənir. Eyni zamanda Sədərək şivələri də aid olduğu cənub qrupuna daxil olan digər dialekt və şivələrdən fərqli bir sıra xüsusiyyətlərə malikdir. Ümumiyyətlə, Naxçıvanın ayrı-ayrı rayonlarında aparılan müşahidələr və müsahibələr zamanı bir-birindən fərqli xüsusiyyətlər, sozlərin fərqli variantları meydana çıxır. Naxçıvan dialekt və şivələrinin hərtərəfli öyrənilməsi həm Azərbaycan dialektologiyasının, həm də ədəbi dilimizin inkişafına öz müsbət təsirini göstərir və olduqca əhəmiyyətlidir. Çünki ədəbi dilimizin öyrənilməsində və inkişafında, keçmişdən bu günə məruz qaldığı dəyişikliklərin, keçdiyi təkamülün araşdırılmasında mühüm mənbələrdən biri də dialekt və şivələrimizdir. Onlar keçmişin izlərini özündə qoruyub saxlamaqla dilimizin tarixi inkişafını aydınlaşdırmağa kömək edir.

Dialekt və şivələrə xas olan əsas fonetik hadisələrdən biri olan dissimilyasiya hadisəsi Sədərək rayon şivələrində də özünü göstərir. Ümumiyyətlə, dialekt və şivələrimizin tədqiqi göstərir ki, burada fonetik fərqlər özünü morfoloji və qrammatik fərqlərə nisbətən daha çox büruzə verir. Bu isə dialekt və şivələrimizin fonetikasının dilimizin qədim dövrlərinə aid dil faktlarını daha

Məqalə tarixəsi:

Göndərilib: 20.02.2019, qəbul edilib: 11.03.2019

çox mühafizə etməsi ilə bağlıdır. Sədərək şivələrində dissimilyasiyanın aşağıdakı növlərini müşahidə edirik.

İrəli dissimilyasiya: Sədərək şivələrində irəli dissimilyasiyanın aşağıdakı tiplərinə təsadüf olunur: r>l: qəral//qaral//qərəl<qərar; zərəl<zərər. Azərbaycan dilinin əksər dialekt və şivələrində dissimilyasiyanın bu tipi qeydə alınmışdır. İraq-türkman ləhcəsində: pərgal, qəral, qurtal, zərəl (8, s.102); tatar dilinin mişar dialektində: зорлак<зурырак “zorba”, бэрлэк<бирэрэк “bir az bəri”, арлак<арырак “bir az aralı”, йоғарлак<йугарырак “bir qədər yuxarı” (10, s.131); türk dilində: pergel; türk dilinin Qaziantep dialektində: haral<harar, karaltı<karartı (3, s.55).

Müşahidə zamanı burada irəli dissimilyasiyanın n>l: fantal; m>b: hüm-bət kimi növlərinə də rast gəldik.

Geri dissimilyasiya: Sədərək şivələrində geri dissimilyasiyanın aşağıdakı tipləri özünü göstərir: r>l: ülkür<hürkür, ülkütdüm<hürkmək.

r>n: mındar<murdar. Dissimilyasiyanın bu tipi mundar//mındar sözlərində Azərbaycan dilinin Gəncə, Qazax, Qarabağ, Şəki, Muğan dialektlərində (1, s.117) və türk dilinin Qaziantep dialektində (3, s.56) qeydə alınmışdır.

ç>ş: seşdix', keşdilər, öşdülər, qaşdı, işdi və s. Dissimilyasiyanın bu tipinə digər türk dillərində və onların dialektlərində də təsadüf olunur. Məs.: Qırğız dialektində: кашты, өш таш<өч таш (12, s.147-148).

c>j. Akademik M. Şirəliyev yazır: Dissimilyasiyanın bu növündə d səsi özündən əvvəl gələn qovuşuq c səsinə təsir edərək onun parçalanmasına səbəb olur və nəhayət geri dissimilyasiya nəticəsində d səsi düşür: vicdan> vidj dan > vijdan (13, s.118). Bu xüsusiyyət özünü Sədərək rayon şivələrində də göstərməkdədir. Məs.: gijdix', bijdix', vijdanni, əjdat və s.

E.V.Sevortyan da türk danışığı dilində dissimilyasiyanın bu tipini еждат <ecdat, теждит<tecdit sözlərində göstərmişdir.

Regionun qədim tarixi köklərə malik olan şivələrində özünü göstərən fonetik hadisələrdən biri də səslərin yerdəyişməsi (metateza) hadisəsidir. Ümumiyyətlə, dialekt və şivələri ədəbi dildən fonetik cəhətdən fərqləndirən xüsusiyyətlərdən biri də səslərin yerdəyişməsi hadisəsidir. Yerdəyişmə hadisəsinin iki növü var. 1. Yanaşı yerdəyişmə; 2. Yanaşı olmayan yerdəyişmə.

1. Yanaşı yerdəyişmə. Sədərək şivələrində yanaşı yerdəyişmənin aşağıdakı tipləri özünü göstərir: bl>lb: qəlbiyyət<qabiliyyət, kabla// kablayı// kəlbayı<kərbalayı, qilbə<qiblə. Yerdəyişmənin bu tipini Caferoğlu Anadolu dialektində qilbe<kible, talbada <tablada (5, s.4) sözlərində qeydə almışdır.

br>rb: İrbahım//İrbaham<İbrahim, kirbit<kibrit, Tərbız<Təbriz.

Yerdəyişmənin bu tipi türk dialektlərində də özünü göstərir: məs.: xakas dilinin saray dialektində cypбек<cyбpek “cındır” (4, s.374); türk dialektlərində kürbe<kübre, sarb<sabr, karbirğa<kabırğa, İrbam//İrbaham<İbrahim (16, s.4).

vr>rv: qırvım-qırvım<qıvrım-qıvrım, qırvax<qıvraq, Narvız//Navrız <Novruz, dəvriş<dərviş. Bu yerdəyişmə dəvriş (8, s.105) sözündə İraq-türkman ləhcəsində; dervan//dörvan<devran, Narvız<Nevruz (5, s.6) sözlərində türk dialektlərində qeydə alınmışdır.

qç>çq//şq: araşqın<araqçın.

ğz>zğ: vazğal//vazqal<vağzal, vazqalı<vağzalı.

ğr>rğ: orğu<oğru, dorğu<doğru, arğı<ağrı, dorğa<doğra, dorğama< doğ-rama, barğım<bağrım. Yerdəyişmənin bu tipi türk dialektlərində geniş yayılmışdır. Məs.: Qaziantep dialektində: urğamak<uğramak (3, s.72), Anadolu dialektlərində: arğı<ağrı, barğı<bağrı, dorğa<doğra, urğa<uğra (5, s.6).

dy>yd: bayda<badya, maydan<madyan.

yr>ry: qıryət<qeyrət. Yerdəyişmənin bu tipinə İraq-türkman ləhcəsində: qıryətsiz (8, s.104), türk dialektlərində: baryam<bayram, qaryet<qayret, seryan<seyran, sery<seyr, aryl<ayrıl (5, s.6) kimi sözlərdə də rast gəlirik.

ks>sk//sg: dişginməx'<diksinmək, əksix'<əskik. Bu hadisə İraq-türkman ləhcələrində öksürmək<öskürmək (8, s.105), türk dialektlərində öskür<öksür, yüskek<yüksek, ösküz<öksüz, esgil<eksil (5, s.4) sözlərində özünü göstərir.

kr>rk//rg//ry: örgənməx'<öyrənmək. Yerdəyişmənin bu tipi türk dilinin Güney Doğu Anadolu dialektlərində qeydə alınmışdır. Məs.: örgan, örgat (6, s.84).

lv>vl: havla, şavlar<şalvar, yavlar-yapış, əvlan<əlvan. Türk dilinin Anadolu dialektində yerdəyişmənin bu tipi hevle<helva, şavlar<şalvar, sevlis<selvi (5, s.5) sözlərində özünü göstərir.

ly>yl: qaylan//qəylən, qaylanaltı<qəlyan.

lf>fl: küflət//kiflət<külfət.

lh>hl: məhləm<məlhəm.

ml>lm: yelmix'<yemlik.

Yerdəyişmənin lf>fl, lh>hl və ml>lm tipləri türk dilinin Anadolu dialektlərində: küflet<külfet, mehlem, melmeket<memleket, çölmək<çömlek, gölmək<gömlək (5, s.5) sözlərində qeydə alınmışdır.

ry>yr: Meyram<Məryəm.

rm>mr: dımrıx<dırmıq.

ru>ur: doğurdan, durba, Urquya, ursiya, urza.

rh>hr: Fəhrad//Fəhrat<Fərhad.

fr>rf: sırfa<süfrə, mərfəş//mərfəc//marfaş<mərfəş.

hv>vh: əvhal<əhval.

şh>hş: məşşur<məşşur.

Yerdəyişmənin fr>rf tipi: surfa//sufra<sofra, merfeş<marfaş sözlərində, rh>hr tipi: mehremet<merhamet, mehreba<merhaba, mehrim<merhum sözlərində, hv>vh tipi: evhal<ehval (5, s.4-5) sözlərində türk dilinin Anadolu dialektlərində qeydə alınmışdır.

2. Yanaşı olmayan yerdəyişmə. Sədarək şivələrində də Azərbaycan dilinin digər dialekt və şivələri kimi, yanaşı olmayan yerdəyişmə az yayılmışdır. Haqqında danışdığımız şivədə bu yerdəyişmənin aşağıdakı tipləri müşahidə olunur:

l-n>n-l: nəhlət<lənət, konallı<kolanılı, Konaldan<Kolanıdan.

ğ-n>n-ğ: yorunuğ//yornux<yorğun.

m-n>n-m: intaham<imtahan. Yerdəyişmənin bu tipi İraq-türkman ləhcəsində: mindər//məndər<nimbər (8, s.106), türk dialektlərində: inam< iman, neşim<meşin (5, s.7) sözlərində qeydə alınmışdır.

n-m>m-n: ağramonnux//aqramon<aqramonom. Yerdəyişmənin bu tipi qırğız dilində köhöm<kömoH “şübhə” (12, s.148) sözündə qeydə alınmışdır.

t-r>r-t: görsət<göstər.

Səderək şivələrində özünü göstərən yerdəyişmə tipləri və ona aid olan nümunələrin bəziləri Azərbaycan dilinin tədqiq olunmuş digər dialekt və şivələrində də mövcuddur.

Söz köklərində samitlərin qoşalaşması: Azərbaycan dilində, eləcə də digər türk dilləri, onların dialekt və şivələrində olduğu kimi, Səderək şivələrində də bir qrup söz köklərində müxtəlif məqamlarda samit səslərin qoşalaşmasına təsadüf olunur. Akad. M. Şirəliyev söz ortasında bütün samitlərin deyil, sonor samitlərin və bəzi hallarda v, q, d, z, j, y, t, ç, ş samitlərinin də qoşalaşmasını qeyd edir (13, s.124).

Söz köklərində samitlərin qoşalaşmasından danışarkən M.İslamov yazır: Söz ortasında səssizlərin (samitlərin) qoşalaşması dedikdə ədəbi dildə bir səssizlə (samitlə) yazılan bəzi sözlərin dialektə qoşa səssizlə (samitlə) tələffüzü, başqa sözlə desək, eyni cinsli ikinci bir səssizin də əlavəsi nəzərdə tutulur (9, s.55). Prof. T.Hacıyev isə söz köklərində samitlərin qoşalaşmasını qrammatik hadisə hesab edir. Onun fikrincə samitlərin qoşalaşmasından sözlərdə artıqlıq ifadə edən mənə çalarlığı yaratmaq üçün istifadə edilmişdir. Zaman keçdikcə bu sözlərdən bəzisi bir qrup türk dillərində, bəzisi başqa qrup türk dillərində qoşa səssizlə (samitlə) formalaşmış ədəbi dil norması hüququnu qazanmış, bəziləri isə ancaq danışiq dilində qalıb, ancaq müəyyən danışiq məqamlarında işlənir (7, s.27). Səssizlərin (samitlərin) bu cür qoşalaşmasını assimilyativ xasiyyətli qoşalaşmadan fərqləndirmək lazımdır. Burada söhbət o qoşalaşmadan gedir ki, sözün daxilində olan bir səssiz (samit) heç bir başqa səsin təsiri olmadan ikiləşir.

Səderək rayon şivələrində aşağıdakı samitlərin qoşalaşması özünü göstərir.

l səsinin qoşalaşması: illacım<əlacım, illap<lap. Qoşalaşmanın bu tipi digər türk dillərinin dialektlərində də özünü göstərir. Məs.: türkmən dialektlərində: mesellem<meselem (14, s.62), şille<şile (2, s.110); tatar dialektlərində: оллы ата<олы ата, пеллән<белен (10, s.51).

m səsinin qoşalaşması: hammı<hamı, həmməşə<həmişə, tərtəmmiz<tərtəmiş, çommağ<çomaq. Qoşalaşmanın bu tipi türkmən və türk dilinin dialektlərində qeydə alınmışdır: məs.: türkmən dilinin ərəsarı dialektində: йамман (2, s.110), sarık dialektində: вейенн каммат<военкомат, деммил дур<демил дур (14, s.62); türk dilinin Güney-Doğu Anadolu dialektlərində: gömmerler<gömerler (6, s.83).

r səsinin qoşalaşması: minkərrə. Qoşalaşmanın bu tipi türkmən dilinin ərəsarı dialektində: úорра:п<úорап, гьовурра:кь<говурак, önnörrə:k<önrək, улурра:кь<улупрак (2, s.110), sarık dialektində: úорра:п<úорап (14, s.63), tatar dialektlərində: әppə<әpə (10, s.51) sözlərində qeydə alınmışdır.

v səsinin qoşalaşması: avvam-avvam, avvamlıx. Bu qoşalaşma türkmən dialektlərində: hovva<xava, hovva<xova, ovvol<oval//ozal (14, s.110), хьов-

во//хърво<хава (140, s.63), İraq türkman ləhcələrində: dəvvə (8, s.107) leksik vahidlərində qeydə alınmışdır.

q səsinin qoşalaşması: oqqədər<o qədər, bıqqədər<bu qədər. Bu hadisə türkman dialektlərində: пышбакка<пышбага “tısbağa”, сузлуккан<сузлуган “kiçik kərtənkələ”, гурбакка (14, s.63), секкиз<секиз, токькьуз<докуз, мэ:ккэ:м<мэкэм, төккенмек<төккенмек (2, s.111), İraq- türkman ləhcələrində: baqqam<gil, oqqədə//oqqədər (8, s.108) sözlərində özünü göstərir.

t səsinin qoşalaşması: battaxlıx, ottuz. Bu qoşalaşma İraq-türkman ləhcəsində: itti bibər<acci bibər, mətta<mətah, ottuz (8, s.108); türkman dilinin ərsarı dialektində: гьутты//кьуты<гуты, гьатты<гаты, йетти//йедди<еди (2, s.112); sarık dialektində: шатт етмэк<шат етмэк (14, s.64); tatar dialektlərində: катты<каты, иртт<ирт, алтты<алты, палтта<палта (10, s.52); türk dialektlərində: ottuz (11, s.127); şərqî türk dillərində: kattık; özbək dilində: kattuk; kumık, balkar, qazax, karakalpak dillərində: kattu, altay, teleut dillərində: kattu; saray, koybal, kaçın dialektlərində: kattuv (12, s.122) sözlərində qeydə alınmışdır.

ç səsinin qoşalaşması: kiççix', ha qoççağım ha, göççəx'. Bu hadisə İraq-türkman ləhcələrində: keççə (8, s.109); türkman dialektlərində: уччарык <учарык, гычч этмэк (14, s.64); türk dilinin Qaziantep dialektində: qüççük<küçük (3, s.71), kumık dilində: аччы<ачы, гуччу<кучук, коччак (12, s.262); çuvaş dilində: чеччэ<чичэк (12, s.263) sözlərində qeydə alınmışdır.

c səsinin qoşalaşması: höccət<höcət.

ş səsinin qoşalaşması: qəşşəx', başşax, aşşağa. Bu hadisə türk dillərinin dialektlərində də qeydə alınmışdır: məs.: türkman dialektlərində: кышша<кыша, мәшшин<машын, пешшә<пешә (14, s.63), тешше<теше, ашшык<ашык, ышшыкь<ышык, гьышша<хыша, машшы:н//мэ:ши:н<машын (2, s.111), tatar dialektlərində: ишшек<ешек, ашшыгу<ашыгу (10, s.53), türk dilinin dialektlərində: aşşağı<aşağı, başşak<başak (3, s.71).

s səsinin qoşalaşması: qıssa//qıssası, ossahat. S səsinin qoşalaşması İraq-türkman ləhcələrində: qıssa, kössək, kössüv, ussu//issu<su (8, s.108), türkman dilinin ərsarı dialektində: месси<меси, йассы<ясы (2, s.111).

Sədrək şivələrində söz ortasında samitlərin qoşalaşması sözə müəyyən məna çalarlığı verir. Belə ki, samitləri qoşalaşmış sözlərin ifadə etdiyi məna ilə həmin sözlərin tək samitli variantındakı məna arasında çoxluq-azlıq, artıqlıq, keyfiyyət fərqi qabarıq şəkildə özünü göstərir. Burada samiti qoşalaşmış sözlərin bir qismi ədatla: illap e uzzun; bir qismi sayla: min kərrə; bir qismi sifətin çoxaltma dərəcəsi ilə: tərətəmmiz, qəttəzə; bir qismi kiçiltmə mənası bildirən şəkilçi ilə: ottuzca manat birlikdə işlənilir. Şəkilçisiz, ədatsız, dərəcə əlamətsiz işlənən qoşa samitli sözlərdə isə samitin qoşalaşması intonasiya vasitəsi ilə müəyyən məqamlarda baş verir.

Azərbaycan ədəbi dilinin inkişafında mühüm mənbələrdən biri olan Azərbaycan dilinin Naxçıvan dialekt və şivələri, o cümlədən Sədrək şivələri maraqlı və zəngin səs sisteminə malikdir. Sədrək şivələrini araşdırarkən belə bir nəticəyə gəlmək olur ki, şivə fonetik cəhətdən olduqca mürəkkəbdir. Burada sahitlərin və samitlərin tələffüzündə bir sıra səciyyəvi xüsusiyyətlər

müşahidə olunur. Adı çəkilmən şivədə elə səslər və fonetik hadisələr vardır ki, onlara müasir ədəbi dildə rast gəlmirik.

Sədərək şivələrinin fonetikasında müşahidə etdiyimiz özünəməxsus xüsusiyyətlər onu dilimizin qədim dövrləri ilə birləşdirir. Burada baş verən fonetik hadisələrin qədim yazılı abidələrimizdə, ilk anadilli nümunələrimizdə, digər türk dillərində də olması onu deməyə əsas verir ki, Sədərək şivələri dilimizin qədim vəziyyətini əks etdirərək dil tariximizə maraqlı faktlar verir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. 2 cildə. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1999, 653 s.
2. Annanirov A., Berdiyev R., Durbiyev N., Şamıradov K. Türkmen dilinin ərsarı dialekti. Aşqabat, 1972.
3. Aksoy.Ö.A. Gaziantep ağzı. 3 ciltte. 1. cilt. Gramer. İstanbul: İbrahim Horoz Basımevi, 1945, 432 s.
4. Баскаков Н.А. Тюркские языки. М.: Изд-во вост. лит., 1960, 248 s.
5. Caferoğlu A. Anadolu illeri ağızlarından derlemeler. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1995, 288 s.
6. Caferoğlu A. Güney doğu illerimiz ağızlarından toplamalar. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1995, 318 s.
7. Hacıyev T. İ. Cəbrayıl şivələrinin fonetikasi // ADU-nun Elmi əsərləri, 1960, № 5, s.3-16.
8. İraq-türkman ləhcəsi. Bakı: Elm, 2004, 422 s.
9. İslamov M. Azərbaycan dilinin Nuxa dialekti. Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, 1968, 271 s.
10. Махмутова Л.П. Опыт исследования тюркских диалектов. Мишарский диалект татарского языка. М.: Наука, 1978, 270 с.
11. Olcaı S., Ercilasun A.B., Aslan E. Agraçay köylerinden derlemeler. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi, 1988, 398 s.
12. Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков: Фонетика. М.: Наука, 1984, 484 с.
13. Şirəliyev M. Azərbaycan dialektologiyasının əsasları. Bakı: Şərq-Qərb, 2008, 416 s.
14. Türkmən dilinin qısa dialektoloji lüğəti. Aşqabat: İlim, 1968, 195 s.

РЕЗЮМЕ

НУРАЙ АЛИЕВА

ФОНЕТИКА САДАРАКСКИХ ГОВОРОВ

В статье исследована фонетика говоров Садаракского района, входящих в южную группу диалектов и говоров азербайджанского языка. Здесь исследуются некоторые фонетические явления – диссимиляция, метатеза и спаривание согласных. Указывается, что Садаракские говоры имеют схожие и различные особенности с нахчыванскими диалектами и говорами, а также другими диалектами и говорами нашего языка.

Различия более всего проявляются в фонетике. Явление диссимиляции встречается реже, чем другие фонетические явления, как прогрессивная, так и регрессивная диссимиляции чаще всего происходят в середине и конце слова. Явление метатезы также является широко распространённым в Садаракских говорах. Здесь встречаются как параллельные, так и непараллельные виды метатезы. Одним из наиболее часто встречаемых явлений в садаракских говорах – явление спаривание согласных в корне слова. Это явление одновременно придаёт слову определенные оттенки значения. Фонетические явления, происходящие в говорах, оживляют перед нами древнюю картину нашего языка и являются важным источником в изучении истории языка.

Ключевые слова: диалект и говор, Садарак, фонетика, диссимиляция, метатеза, спаривание согласных

SUMMARY

NURAY ALIYEVA

PHONETIC OF SADARAK ACCENTS

In the article are investigated the phonetics of the dialects of the Sadarak region, included in the southern group of dialects and dialects of the Azerbaijani language. Here we study some phonetic phenomena - dissimilation, metathesis and mating of consonants. It is indicated that Sadarak accents have similar and different features with Nakhchivan dialects and accents, as well as other dialects and dialects of our language. Differences are most apparent in phonetics. The phenomenon of dissimilation is less common than other phonetic phenomena, both progressive and regressive dissimilations most often occur in the middle and end of a word. The phenomenon of metathesis is also widespread in Sadarak accents. There are both parallel and non-parallel types of metathesis here. One of the most common occurrences in the Sadarak dialects is the phenomenon of the pairing of consonants in the root of the word. This phenomenon simultaneously gives the word certain shades of meaning. The phonetic phenomena occurring in the dialects enliven the ancient picture of our language and are an important source in studying the history of the language.

Key words: dialect and accent, Sadarak, phonetics, dissimilation, metathesis, mating of consonants

(Akademik Əbülfəz Amanoğlu Quliyev tərəfindən təqdim edilmişdir)

